

ES masto apklausa „Smurtas prieš moteris“

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 1 straipsnyje teigiama, kad žmogaus orumas yra neliečiamas; jį reikia gerbti ir saugoti. 2 straipsnyje užtikrinama teisė į gyvybę, o 4 straipsnyje draudžiamas kankinimas ir nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas. 21 straipsnyje pripažįstama teisė būti nediskriminuojamam, įskaitant dėl lyties, o 47 straipsnyje užtikrinama teisė į teisingumą.

Bendra informacija

Smurtas prieš moteris yra nusikaltimai, kurie smarkiai paveikia moteris, kaip antai: seksualinė prievarta, išžaginimas ir smurtas šeimoje. Tai moters pagrindinių teisių į orumą ir lygybę pažeidimas. Smurto prieš moteris padariniai neapsiriboja vien moterimis, kurios tampa nusikaltimo aukomis, kadangi tai paveikia šeimas, draugus ir visą visuomenę. Būtina kritiškai įvertinti, kaip visuomenė ir valstybė reaguoja į tokio pobūdžio nusikaltimus. Todėl Europos Sąjungos ir nacionaliniu lygmeniu būtina imtis kovos su smurtu prieš moteris ir tokio smurto prevencijos priemonių.

Spręsti smurto prieš moteris problemą gali padėti Europos lygmens priemonės, įskaitant ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyvą (2012/29/ES) ir Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija). 2012 m. priimta ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyva nustatyti būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir konkrečiai kalbama apie smurto dėl lyties, seksualinio smurto ir artimųjų smurto aukas. Stambulo konvencija, kurią Europos Taryba priėmė 2011 m., yra pirmas teisiškai įpareigojantis regioninis teisės aktas Europoje, kuriame išsamiai kalbama apie įvairių rūšių smurtą prieš moteris, tokį kaip psichologinis smurtas, persekiojimas, fizinis smurtas, seksualinis smurtas ir seksualinis priekabiavimas. Konvencija įsigalios, kai ją pasirašys 10 šalių.

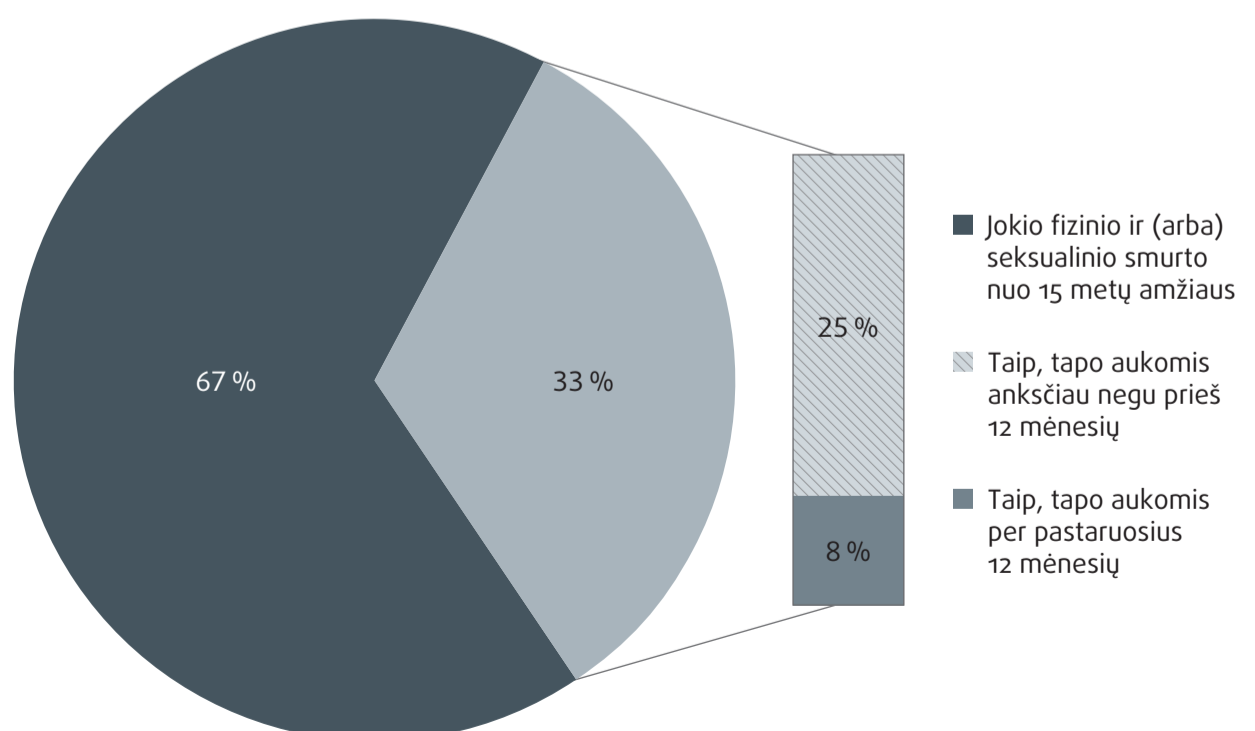
Nepaisant šių teigiamų teisinių kovos su smurtu prieš moteris tendencijų, būtina pažymėti, kad Pagrindinių teisių agentūros (angl. FRA) visoje ES atliktos apklausos apie smurtą prieš moteris duomenimis, dauguma moterų, tapusių smurto aukomis, apie tai nepraneša nei policijai, nei jokiai paramos aukoms organizacijai. Dėl to dauguma smurto aukomis tapusių moterų nepatenka nei įteisingumo

sistemos, nei į kitų tarnybų akiratį. Todėl akivaizdu, kad daugelio moterų poreikių ir teisių šiuo metu Europos Sąjungoje nėra paisoma.

Atsižvelgiant į didelį smurto prieš moteris poveikį, tenka pripažinti, kad politikos kūrėjams ir vykdytojams daugelyje ES valstybių narių vis dar trūksta išsamių duomenų apie šios problemos mastą ir pobūdį. Kadangi dauguma moterų apie smurtą nepraneša jausdamos nepasitikėjimą atitinkamomis sistemomis, kurios apskritai dažnai vertinamos kaip neveiksmingos, oficialiuose baudžiamosios teisenos duomenyse atsispindi tik tie negausūs atvejai, apie kuriuos gauta pranešimų. Todėl įgyvendinant kovos su smurtu prieš moteris politiką ir praktines priemones ne visada remiamasi išsamiais duomenimis. Kai kurios ES valstybės narės ir mokslinių tyrimų įstaigos rengia apklausas apie smurtą prieš moteris ir kitus susijusius mokslinius tyrimus, tačiau, palyginti su kitomis sritimis (pvz., užimtumo), kuriose valstybės narės renka duomenis pagal lytis, šioje srityje išsamių ir palyginamų duomenų vis dar trūksta visoje ES.

Visoje Europos Sąjungoje surengta FRA apklausa siekiama reaguoti į Europos Parlamento ir išreikštą prašymą, kur į ES Taryba pakartojo savo išvadose apie smurto prieš moteris panaikinimą ES, pateikti duomenų apie smurtą prieš moteris. Apklauskos pokalbių rezultatus galima vertinti atsižvelgiant į turimus duomenis apie smurtą prieš moteris ir į tokių duomenų trūkumą ES ir valstybių narių lygmeniu; tokie rezultatai gali būti naudojami rengiant kovos su šiuo žmogaus teisių pažeidimu politiką ir imantis praktinių veiksmų.

1 paveikslėlis. Moteris, patyrusios fizinį ir (arba) seksualinį smurtą nuo 15 metų ir per pastaruosius 12 mėnesių iki apklausos), ES-28 (%)

Pastaba: Remiantis visų respondenčių pateiktais atsakymais (N=42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Duomenų rinkimas ir apklausos mastas

FRA apklausos apie smurtą prieš moteris rezultatai yra pagrįsti tiesioginiais pokalbiais su 42 000 moterų visose 28 ES valstybėse narėse – vidutiniškai po 1500 pokalbių kiekvienoje valstybėje narėje. Respondentės buvo atrinktos atsitiktinės atrankos būdu. Rezultatai atspindi ES gyvenančių 18–74 metų amžiaus moterų patirtį ir nuomones. Per standartizuotus apklausų pokalbius buvo užduodami klausimai apie fizinį, seksualinį ir psichologinį smurtą, vaikystėje patirtą viktimizaciją, seksualinį priekabiavimą ir persekiojimą, minėtiems veiksams atlikti, be kita ko, pasitelkiant tokias naujas priemones kaip internetas. Moterys buvo raginamos teikti informaciją apie jų pačių patirto smurto pobūdį, smurto dažnį ir pasekmes jų gyvenimui. Per apklausą taip pat rinkta informacija apie tai, ar apie smurtą pranešama policijai ir kaip moterys naudojami kitų tarnybų, galinčių teikti pagalbą aukoms, paslaugomis.

Esminės išvados ir tolesni veiksmai reaguojant į smurtą prieš moteris

FRA apklausos rezultatai skirti padėti politikos kūrėjams ir kitoms suinteresuotosioms šalims spręsti smurto prieš moteris problemas ES. Remdamasi apklausos rezultatais FRA parengė keletą išsamių nuomonių, kurios pateikiamos pristatant apklausos pagrindinius rezultatus, taip pat trumpose ataskaitose (žr. langelį „Papildoma informacija“).

Šioje atmintinėje pateikiami apklausos išvadų pavyzdžiai, kurie pateikiami kartu su bendrais svarstymais, kokių tolesnių veiksmų reikėtų imtis kovojant su smurtu prieš moteris.

Skirtingi rezultatai tarp šalių ir pačiose šalyse

Apie skirtingą smurto prieš moteris mastą tarp šalių ir pačiose šalyse pranešama ir kitose apklausose, tokiose kaip Pasaulio sveikatos organizacijos 10 šalių atliktas moterų sveikatos ir smurto šeimoje tyrimas ir 50 JAV valstijų atlikta nacionalinė apklausa apie partnerių panaudotą smurtą ir seksualinį smurtą.

Skirtumai tarp šalių gali atspindėti įvairius veiksnius ir realius viktimizacijos masto skirtumus, pvz., ar kultūriškai priimtina su kitais žmonėmis, įskaitant apklausos vykdytojus, kalbėti apie smurto prieš moteris atvejus; be to, didesnė lyčių lygybė šalyje galėtų skatinti aktyviau pranešti apie smurto prieš moteris atvejus, nes egzistuoja didesnė tikimybė, kad tokie atvejai bus atvirai nagrinėjami ir su jais nesitaikstoma tose visuomenėse, kuriose lygybė užtikrinama geriau.

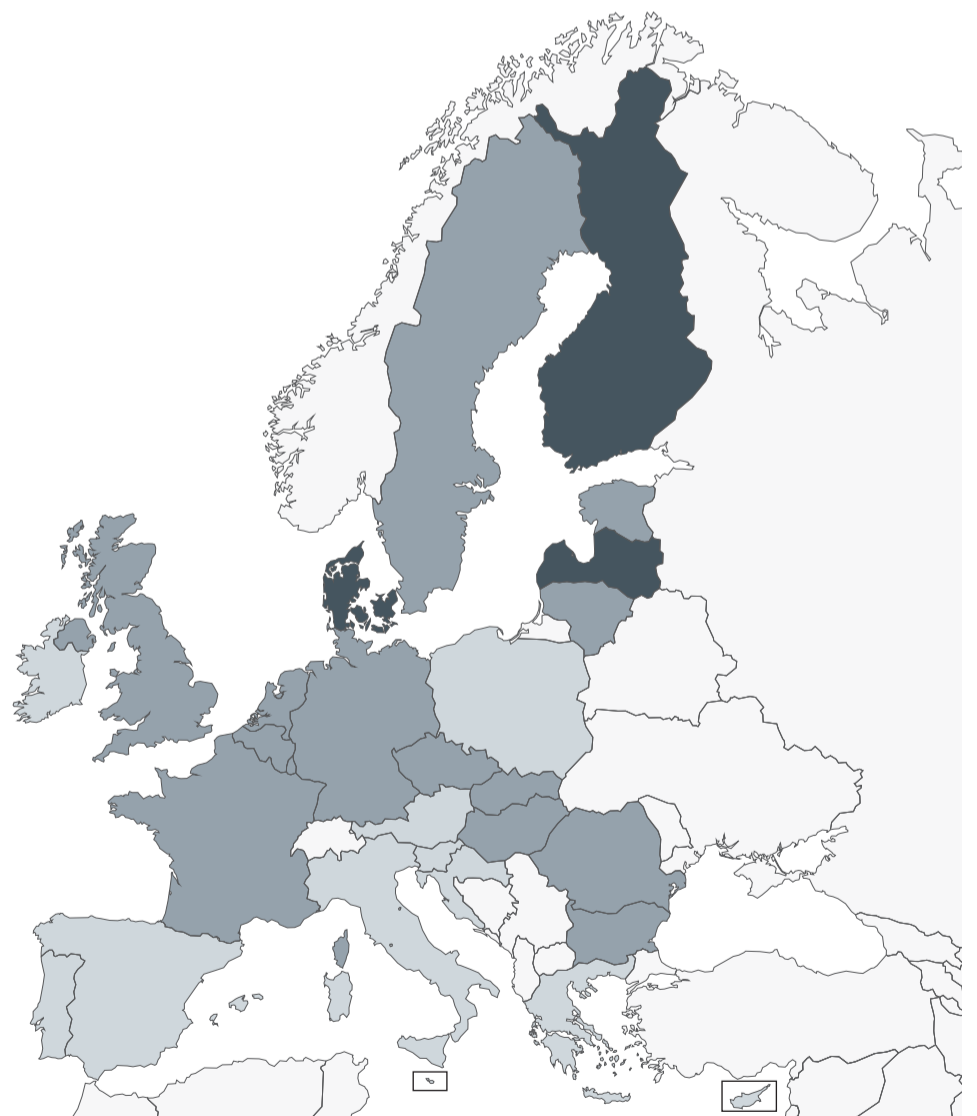
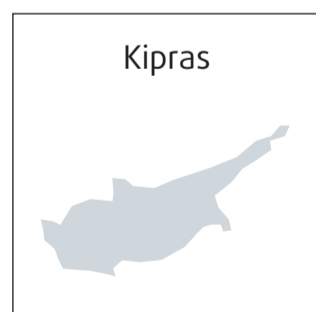
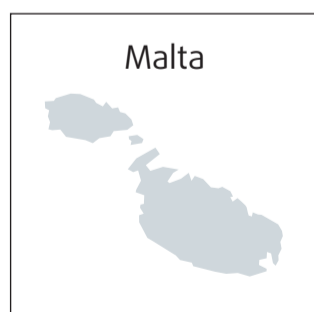
Ataskaitoje apie pagrindinius apklausos rezultatus ir trumpojoje ataskaitoje nagrinėjamos kai kurios galimų nustatytų skirtumų priežastys. Išsamesnius rezultatus pagal atskiras valstybes nares galima rasti pasinaudojant internetine tyrimo duomenų grafinio vaizdavimo priemone, kuri pateikiama adresu <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Fizinis smurtas

Per 12 mėnesių iki apklausos pokalbių ES fizinį smurtą patyrė apie 13 mln. moterų. Tai sudaro 7 % 18–74 metų amžiaus moterų ES.¹

2 paveikslėlis. Nuo 15 metų amžiaus fizinį ir (arba) seksualinį partnerių smurtą patiriančios moterys, ES-28 (%)

ES-28 22 %
■ 10 %–19 %
■ 20 %–29 %
■ 30 %–39 %

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

¹ Eurostato interneto duomenų bazės duomenimis, 2013 m. sausio 1 d. ES gyveno 186 590 848 18–74 metų amžiaus moterų, žr. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (duomenų kodas demo_pjan, duomenys paimti 2013 m. rugpjūčio 16 d.).

Seksualinis smurtas

Per 12 mėnesių iki apklausos pokalbių ES seksualinį smurtą patyrė apie 3,7 mln. moterų. Tai sudaro 2 % 18–74 amžiaus moterų ES.

Tolesni veiksmai. Būsimos ES moterų ir vyrų lygybės užtikrinimo strategijos galėtų būti grindžiamos šios apklausos rezultatais, kad būtų atsižvelgiama į pagrindinius susirūpinimą keliančius klausimus, susijusius su moterų patirtu smurtu. Pavyzdžiai galėtų būti naujos arba naujai pripažintos smurto prieš moteris formos, tokios kaip persekiojimas arba užgauliojimas naudojantis naujomis technologijomis, taip pat smurto aspektai, apie kuriuos moterys nepakankamai informuoja policiją ir paramos aukoms organizacijas.

Tolesni veiksmai. Atsižvelgiant į tyrime nurodytą smurto prieš moteris mastą, po Stokholmo programos įgyvendinimo Europos Sąjungos teisingumo ir vidaus reikalų srityje turėtų būti užtikrinta, kad įgyvendinant ES priemones, kuriomis siekiama kovoti su nusikaltimais ir padėti nusikaltimų aukoms, smurtas prieš moteris būtų pripažintas ir vertinamas kaip pagrindinių teisių pažeidimas.

Viena iš 20 moterų (5 %), sulaukusių 15 metų, buvo išžaginta. Šis skaičius pagrįstas atsakymais į apklausos klausimą „Kaip dažnai, galvojant apie laikotarpį nuo 15 metų amžiaus iki dabar, kas nors priverstė jus lytiškai santykiuoti parversdamas ar sužeisdamas?“

Kai kuriose ES jurisdikcijose teisinėje išžaginimo apibrėžtyje numatyta, kad nusikaltėlis nebūtinai turi naudoti fizinę jėgą. Todėl išžaginimo mastas ES gali viršyti 5 %.

Tolesni veiksmai. ES nusikaltimo aukų apsaugos direktyvoje, kuri taikoma visoms nusikaltimų aukoms, šalia kitų pažeidžiamų aukų pateikiama nuoroda ir į smurto dėl lyties aukas. Šis teisės aktas yra tvirtas

pagrindas rengti tikslesnes priemones valstybių narių lygmeniu, siekiant užtikrinti smurto aukomis tapusių moterų poreikius, susijusius su parama aukoms ir baudžiamosios teisenos priemonėmis. Vykdydama direktyvos įgyvendinimo peržiūrą, kurios ėmėsi Europos Komisija, būtų galima įvertinti, ar direktyva iš tiesų padeda užtikrinti smurto aukomis tapusių moterų poreikius ir teises.

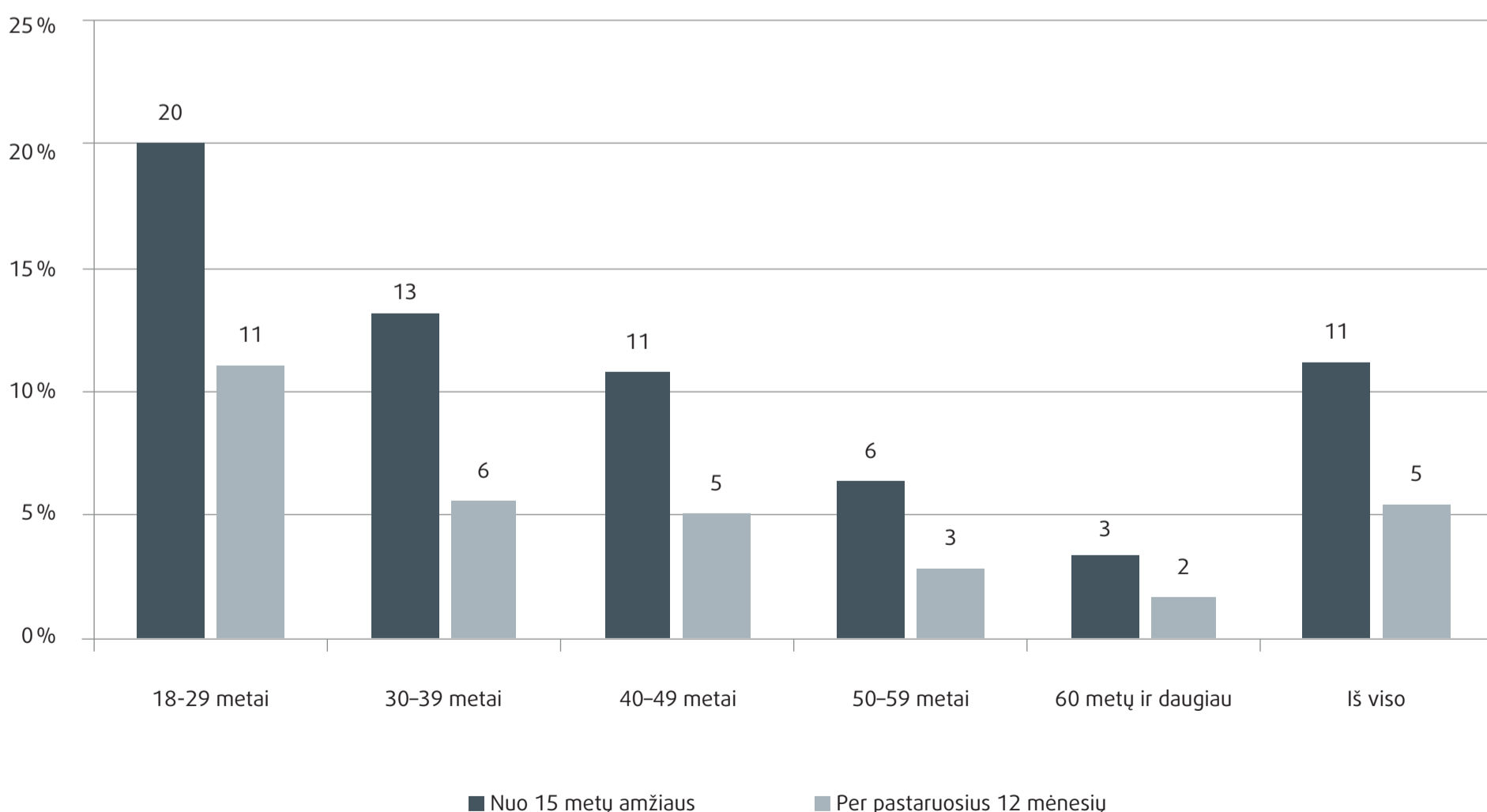
Tolesni veiksmai. ES turėtų įvertinti galimybę prisijungti prie Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos). Šiuo metu tai yra išsamiausias regioninis teisės aktas, skirtas smurtui prieš moteris. FRA apklausos rezultatai taip pat gali padėti ES valstybėms narėms imtis konvencijos ratifikacijos.

28 ES valstybėse narėse 18% vyresnių nei 15 m. moterų patiria persekiojimą, o 5 % moterų persekiojimą patyrė per 12 mėnesių iki apklausos. Tai reiškia, kad persekiojimą per 12 mėnesių laikotarpį 28 ES valstybėse narėse patyrė 9 milijonai moterų.

Siekiant gauti tokią informaciją, per pokalbius moterų buvo klausiama, ar joms yra tekę atsidurti situacijoje, kai tas pats asmuo kelis kartus elgėsi agresyviai ar kėlė grėsmę joms tam tikrais savo veiksmais, pavyzdžiui, ar tas pats asmuo pakartotinai „vaikštinėjo arba laukė jūsų šalia namų, darbo vietos ar mokyklos be pagrįstos priežasties?“ arba „įžeidinėjo jus ar grasino jums telefonu arba paskambinęs tylėdavo?“

Tolesni veiksmai. ES valstybės narės raginamos parengti konkrečius nacionalinius kovos su smurtu prieš moteris veiksmų planus, kuriuose turėtų būti panaudojami apklausos rezultatai, jei nėra nacionalinio lygmens duomenų. Pilietinės visuomenės atstovai, dirbantys su smurto aukomis tapusiomis moterimis, gali būti pasitelkiami kuriant veiksmų planus, kad tie planai padėtų užtikrinti apčiuopiamą naudą aukoms ir kad jie būtų tvarūs.

3 paveikslėlis. Seksualinis priekabiavimas elektroninėje erdvėje nuo 15 metų amžiaus ir per pastaruosius 12 mėnesių iki pokalbio, įskaitant nepageidaujamas ir užgaulias atvirai seksualinio pobūdžio e. pašto ar trumpąsias žinutes, pagal amžiaus grupes, ES-28 (%)

Pastabos: Iš visų moterų (išskyrus atvejus, kai atsakymai į klausimus apie priekabiavimą elektroninėje erdvėje buvo nepateikti), pasirinkusių atitinkamas atsakymų kategorijas į abu klausimus apie priekabiavimą elektroninėje erdvėje (n=35 820). 6 084 respondencijų abiem atvejais pasirinko kategoriją „netinka“; informacijos apie amžių nepateikta 98 atvejais.

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Tolesni veiksmai. ES politika užimtumo, švietimo, sveikatos, taip pat informacinių ir ryšių technologijų srityse turėtų padėti įvertinti smurto prieš moteris poveikį atitinkamose srityse. Tai turėtų atsispindėti valstybių narių lygmeniu imantis konkrečių politikos priemonių ir rengiant nacionalinius veiksmų planus, kuriuose atsižvelgiama į pirmiau minėtas įvairias sritis.

Maždaug 12 % (t. y. 21 mln.) moterų Europos Sąjungoje teigia patyrusios kokį nors suaugusio asmens seksualinį išnaudojimą ar išpuolį iki tol, kol joms sukako 15 metų.

Apklausoje duomenimis, 30 % iš tų moterų, kurios tapo buvusių ar dabartinių partnerių seksualinio išnaudojimo aukomis, seksualinį smurtą patyrė ir vaikystėje; smurtą vaikystėje teigia patyrusios ir 10 % iš tų moterų, kurios dabartiniuose ar ankstesniuose santykiuose netapo seksualinio išnaudojimo aukomis.

Tolesni veiksmai. ES turėtų užtikrinti, kad finansavimo mechanizmai, kuriuos taikant tęsiamas DAPHNE ir kitų programų darbas ir įvairiai prisidedama prie vaikų, jaunimo ir moterų apsaugos nuo bet kokio smurto, būtų naudojami toliau su smurtu prieš moteris kovojančių pilietinės visuomenės organizacijų veiklai ir moksliniams tyrimams remti. Visų pirma reikia finansuoti specializuotą paramos smurto prieš moteris aukoms tarnybų veiklą.

Tolesni veiksmai. ES ir valstybių narių lygmeniu būtina siekti, kad nuo smurto nukentėjusių moterų atžvilgiu pirmenybė būtų teikiama aukos ir jos teisių aspektams. Pastaraisiais metais tam tikrose valstybėse narėse randasi teigiamų pavyzdžių, kai smurtas šeimoje arba

seksualinių partnerių smurtas pripažįstamas kaip valstybės įsikišimo reikalaujantis, o ne privatus klausimas.

Tolesni veiksmai. ES ir valstybės narės galėtų patvirtinti savo įsipareigojimą reguliariai rinkti duomenis apie įvairių formų smurtą prieš moteris. Tai galėtų padėti rengti politikos priemones ir imtis praktinių veiksmų. Šis procesas, kurį galėtų paremti Eurostatas ir jo atitinkamos ekspertų grupės, galėtų būti taikomas tam, kad duomenys būtų teikiami atitinkamoms JT ir Europos Tarybos stebėsenos organams, taip pat Europos lyčių lygybės institutui.

Pusė visų moterų Europos Sąjungoje (53 %) bent kartais vengia tam tikrų aplinkybių ar vietų, nes bijo, kad susidurs su fizine ar seksualine prievarta. Kartu pažymėtina, kad, apklausų apie nusikaltimų padarinius aukoms ir baimę tapti nusikaltimų taikiniu duomenimis, savo judėjimą taip riboja daug mažiau vyrų.

Tolesni veiksmai. ES ir valstybių narių kovos su smurtu prieš moteris politika ir nacionaliniai veiksmų planai turi būti parengti remiantis duomenimis, pagrįstais tiesiogine informacija apie moterų patirtą smurtą. Kartu su administracinės ir baudžiamosios teisenos duomenimis, kuriuose neatsispindi dauguma viktimizacijos atvejų, apie kuriuose nepranešta, turėtų būti renkami ir duomenys apie moterų patirtą smurtą. Siekdamas gauti informacijos apie moterų patirto smurto mastą ir pobūdį, ES ir valstybės narės turėtų skatinti ir bendrai finansuoti apklausas. Kad būtų galima įvertinti per tam tikrą laiką įvykusius pokyčius, šios apklausos gali būti pakartotinai vykdomos kas kelerius metus.

Papildoma informacija

FRA ataskaitos apie apklausos išvadas santraukoje – **Smurtas prieš moteris. Apibendrinti rezultatai** – pateikiama pasirinktų apklausos rezultatų apžvalga ir pristatomos pagrindinės nuomonės, pateiktos remiantis gautais rezultatais. Ataskaitos saitas – <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

Ataskaitoje apie pagrindinius apklausos rezultatus – Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa. Ataskaita apie pagrindinius rezultatus (**Violence against women: an EU-wide survey. Main results**) – išsamiai pristatomos išvados, padarytos remiantis apklausos duomenimis, taip pat pateikiama keletas išsamių nuomonių konkrečiai reaguojant į rezultatus, susijusius su įvairių rūšių smurtu prieš moteris, kaip antai fizinis ir seksualinis smurtas, seksualinis priekabiavimas ir persekiojimas (kiekvienai iš šių smurto rūšių ataskaitoje skiriamas atskiras skyrius). Ataskaitos saitas – <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

Apklausoje rezultatų, susijusių su smurtu prieš moteris dėl lyties, **internetinę duomenų grafinio vaizdavimo priemonę** galima rasti adresu <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Norėdami gauti informacijos apie apklausos metodiką Smurtas prieš moteris: ES masto tyrimas. Techninė ataskaita (**Violence against women: An EU-wide survey. Technical report**), žr. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.